

**Чекуров Павло Олександрович,**  
*слухач магістратури факультету № 6*  
*Харківського національного університету внутрішніх справ,*  
*практичний психолог ХЗОШ №78*

## **ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ**

У підлітковому віці досить актуальним є питання девіантної поведінки. У разі прояву даної поведінки у підлітка виникають складнощі у соціальній адаптації, а це вкрай негативно впливає на його становлення як особистості. Як відомо, девіантна поведінка може зустрічатися як у хлопців так і у дівчат, але яка саме і в якій мірі вона проявляється більш складне питання яке слід розглянути. Нижче ми проаналізуємо поняття «девіантна поведінка» та деякі дослідження щодо гендерних особливостей девіантної поведінки в підлітковому віці.

Девіантна поведінка досліджувалася такими вченими, як Е.В. Змановская, Х. Решмідт, В.Д. Менделевич, Ц.П. Короленко, Т.А. Донських, Н. Смелзер, В.Д. Плахов та ін.

У психологічному словнику А.В. Петровського і М.Г. Ярошевського зазначено, що девіантна поведінка – це система вчинків або окремих вчинків, що суперечать прийнятим у суспільстві правовим чи моральним нормам [1, с.258].

Ц.П. Короленко і Т.А. Донських запропонували таку класифікацію поведінкових девіацій: 1). Нестандартна поведінка (дії, що виходять за рамки соціальних стереотипів поведінки, але які відіграють позитивну роль у розвитку суспільства). 2). Деструктивна поведінка: зовнішньо деструктивна поведінка (спрямована на порушення соціальних норм); адиктивна (використання якихось речовин або специфічної активності з метою відходу від реальності і отримання бажаних емоцій); антисоціальна (порушення законів і прав інших людей); внутрішньо деструктивна поведінка (спрямована на дезінтеграцію самої особистості: суїцидальна поведінка, конформістська, нарцисична, фанатична, аутична поведінка) [2, с.39-40].

Ф. Патакі «безперечними» видами девіантної поведінки визначає: злочинність, алкоголізм, вживання наркотиків, проституцію, самогубство [3, с. 79].

Н. Смелзер описує найбільш ясні види девіації, які завжди викликають осуд: вбивство, інцест, зґвалтування [3, с. 79].

Щодо гендерних особливостей девіантної поведінки. В ході дослідження А.А. Грігор'євої (853 хлопці та 865 дівчат, від 10 до 18 років) було виявлено, що у дівчат відзначається схильність до несуїцидального самоушкодження тіла, а також, до вживання психоактивних речовин, в більшій мірі проявляються особистісні риси що межують з нормою, які виражаються в дисфункціональних переконаннях, а також труднощах вольової саморегуляції [4, с. 53].

У дослідженні схильності до різних видів відхилень у поведінці підлітків (31 хлопець і 52 дівчини, 14-15 років) І.С. Ісаєва та К.А. Суханова встановили, що хлопці в підлітковому віці більш ніж дівчата-однолітки схильні до протиставлення власних норм і установок груповим нормам, більш схильні до

відходу від проблем за допомогою адиктивних реакцій, і у них більше проявляються агресивні і аутоагресивні реакції [5, с. 345].

А.І. Грובה, А.В. Погосов, В.Є. Пилипенко, провівши дослідження гендерних відмінностей в рівні розподілу факторів до суїцидальної поведінки, з'ясував, що у підлітків чоловічої статі найбільш яскраво проявляються особистісні та соціальні фактори, що призводять до суїцидальної поведінки [6, с. 136].

К.В. Сироквашина і Д.С. Ошевській, провівши аналіз різних досліджень, говорять, що дівчатам більш ніж юнакам, властива різноманітна пресуїцидальна поведінка – суїцидальні висловлювання, спроби, передсмертні записки [7, с. 154].

В результаті емпіричного дослідження сексуальності та її девіації у підлітків (14-15 років), Д. Пархоменко виявив закономірності схильностей до девіантної поведінки в ієрархії у дівчат: адиктивна поведінка; порушення норм і правил, агресія і насильство, делінквентна поведінка. В ієрархії юнаків: делінквентна поведінка; агресія і насильство, порушення норм і правил, адиктивна поведінка [8, с. 48].

Таким чином ми можемо сказати, що у хлопців та дівчат підліткового віку є відмінності, щодо схильностей та проявів девіантної поведінки. Дана тема є досить важливою для побудови корекційних та профілактичних програм для підлітків тому є підстава для проведення подальших досліджень на дану тему.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология. Словарь: 2-е изд., испр. и доп. Политиздат. Москва, 1990. 494 с.
2. Тронева В.Н., Девиантное, делинквентное и аддиктивное поведение несовершеннолетних. *Научный вестник Волгоградского филиала РАНХиГС. Серия: Юриспруденция*. 2018. №.2. С. 38-46.
3. Майсак Н.В., Матрица социальных девиаций: классификация типов и видов девиантного поведения. *Современные проблемы науки и образования*. 2010. №. 4. С. 78-86.
4. Григорьева А.А., Особенности аутоагрессивного поведения у девочек подросткового возраста. *Женское психическое здоровье: междисциплинарный статус*. 2018. С. 53-53.

5. Исаева И.С., Суханова К.А., Изучение склонности к различным видам отклоняющегося поведения у подростков. *Педагогика и психология как ресурс развития современного общества*. 2018. С. 344-349.
6. Грובהва А.И., Погосов В.Е., Пилипенко А.В. Особенности гендерных различий предрасполагающих к суицидальному поведению факторов у подростков. *Психология психических состояний*. Сб. материалов XIV междунар. научно-пр. конф. Казань: Казанский (Приволжский) федеральный университет 2020. С. 134-137.
7. Сыроквашина К.В., Ошевский Д.С. Гендерные и возрастные особенности суицидального поведения подростков (по материалам посмертных исследований). *Подросток в мегаполисе: неравенство и возможности*. Сборник трудов XIII Междунар. научно-пр. конф. 14-16 апр. 2020 г. Т.14. Москва: Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», 2020. С. 152-156.
8. Пархоменко Д.Ю. Сексуальність та її девіації у підлітковому віці: кваліфікаційна робота (проект) на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» Херсон, 2020. 47 с.

**Науковий керівник:** *Греса Наталія Володимирівна, доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент.*